

การศึกษากฎหมายการสมรสเท่าเทียมในประเทศไทย : ความเสมอภาคในเพศทางเลือก*

EQUALITY IN MARRIAGE LAW IN THAILAND: EQUALITY IN ALTERNATIVE SEXUALITIES

พระครูวิมลสุวรรณกร (สมพงษ์ จันทวโร)

Phrakhruwimonsuwannakon (Sompong Chanthawaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sakda2543210@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา กฎหมายการสมรสเท่าเทียมในประเทศไทย : ความเสมอภาคในเพศทางเลือก โดยใช้วิธีศึกษาจากตำรา หนังสือ บทความ เอกสาร สื่อออนไลน์ และการสังเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า การสมรสเท่าเทียม การสมรสเท่าเทียม คือ การสมรสของผู้มีความหลากหลายทางเพศ ไม่จำกัดเฉพาะชายและหญิงเท่านั้น แต่จะครอบคลุมทุกเพศสภาพ ทั้งเพศวิถีและอัตลักษณ์ทางเพศเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายตามหลักความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งก่อนอื่นเราต้องมาทำความเข้าใจและรู้จักกับคำว่า สถานะทางเพศกันก่อน ซึ่งเป็นคำอธิบายจากสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้อธิบายความหมายไว้ว่า ลักษณะในเชิงสังคมและจิตวิทยาที่ใช้เป็นพื้นฐานในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ว่า เป็นหญิง เป็นชาย หรือเป็นหญิงชาย ซึ่งปัจจุบันได้มีการออกกฎหมายมาใช้สำหรับการสมรส ไม่ใช่แค่ชายกับหญิง แต่มีการให้สิทธิเสรีภาพให้ชายกับชาย หญิงกับหญิง สามารถสมรสเท่าเทียมกันได้ ดังนั้น วัตถุประสงค์ของเอกสารฉบับนี้ ผู้เขียนมุ่งเน้นเกี่ยวกับการนำเอากฎหมายของการสมรสเท่าเทียมเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาในด้านกฎหมาย ถึงแม้ประเทศไทยจะเมืองเป็นเมืองพุทธที่มีหรือจารีตประเพณีในลักษณะอนุรักษนิยมก็ตามแต่เมื่อกฎหมายที่เป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 เกิดขึ้นมาก็ต้องยอมรับให้ได้และมุ่งเป้าไปสิ่งที่จะปฏิบัติในสิทธิเสรีภาพรวมถึงหลักทางคำสอนทางพุทธศาสนาที่จะนำมาใช้ในการประพฤติตนตามกฎหมายและตามเกณฑ์ของทางหลักศาสนามากกว่าการที่จะใช้เพศสภาพเป็นเครื่องมือในการที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม

คำสำคัญ: กฎหมาย; การสมรสเท่าเทียม; เพศทางเลือก

Abstract

This academic article aims to study the Marriage Equality Law in Thailand: Equality for Alternative Genders by studying textbooks, books, articles, documents, online media and synthesis. The results of the study found that Marriage Equality Marriage Equality is the marriage of people with diverse genders, not limited to men and women only. But it will cover all genders, both sexual orientation and gender identity so that these people receive legal protection according to the principles of equality and human dignity. First, we must understand and get to know the term gender status, which is an explanation from the Office of the Secretariat of the House of Representatives. It explains the meaning as a social and psychological characteristic used as a basis for dividing groups of people into women (Feminine), men (Masculine) or men and women (Androgens). Currently, there is a law for marriage, not just men and women. But there is a freedom for men to men and women to marry equally. Therefore, the purpose of this document the author focuses on the use of the law of Marriage Equality to be useful in studying the law. Even though Thailand is a Buddhist country with conservative traditions, when the law, the Civil and Commercial Code Amendment Act (No. 24) B.E. 2567 (Marriage Equality Act), was enacted, it had to be accepted and aimed at what would be practiced in terms of freedom and rights, including Buddhist teachings that would be used in conduct according to the law and religious criteria, rather than using gender as a tool to live together in society.

Keywords: Law; Marriage Equality; Alternative Gender

บทนำ

ในปัจจุบันเพศสภาพ หรือ เพศทางเลือกมีอยู่หลายกลุ่มทั่วโลกซึ่งในประเทศไทยก็มีมาตั้งแต่สมัยโบราณแต่สังคมไทยหากเป็นอนุรักษนิยมจะไม่ได้รับการยอมรับในเรื่องของเพศทางเลือกเท่าที่ควร เพราะยังถือจารีต ประเพณีสิ่งที่ปฏิบัติกันมาว่าเพศกำเนิดนั้นมีความสำคัญมากกว่าเพศทางเลือก เพราะฉะนั้น สิทธิหรือเสรีภาพในการแสดงออกหรือแม้กระทั่งการสมรสเท่าเทียมซึ่งเป็นประเด็นที่ถกเถียงในการเมือง จึงเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจที่ผู้เขียนจะได้นำเสนอเป็นบทความวิชาการโดยเชื่อมโยงถึงลักษณะความหมาย

ความสำคัญของเพศทางเลือก สิทธิเสรีภาพรวมถึงกรณีศึกษาที่เป็นข่าวของการร้องเรียนและเรียกร้องสิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิในสิ่งที่ เป็นกฎหมายเพื่อขับเคลื่อนกฎหมายที่มีความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งถ้าจะเปรียบกับประเทศอินเดีย การเรียกร้องในสิทธิที่เป็นลักษณะผู้หญิงจะได้รับสิทธิน้อยกว่าผู้ชายหรือลักษณะที่เป็นวรรณะไม่ว่าจะเป็นวรรณะกะตริย์ พราหมณ์ แพทย์ หรือศูทรก็มีความแตกต่างและได้รับสิทธิเสรีภาพที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นในกลุ่มผู้ศึกษาและนักพัฒนาหรือปฏิวัติจะมองว่าความมีสิทธิความเป็นมนุษย์นั้นมีความเท่าเทียมกันจึงได้เลือกร้องความเป็นเพศทางเลือกที่สามารถมีสิทธิเท่ากับเพศทั่วไปได้จึงเกิดแรงจูงใจให้ผู้เขียนได้นำเสนอบทความวิชาการต่อไป

สังคมไทยในปัจจุบันนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยมีการนำเทคโนโลยีและวัฒนธรรมทางตะวันตกมาใช้กันมากมาย ทางหน่วยงานของรัฐโดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร จึงได้มีการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสเท่าเทียมขึ้นมา เพื่อให้สิทธิเสรีภาพความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในช่วงเวลาเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 ที่กลุ่ม LGBTQ+ หรือผู้มีความหลากหลายทางเพศทั่วโลก รวมตัวกันและเฉลิมฉลองอิสราภาพการเป็นตัวของตัวเองเมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2567 ราชกิจจานุเบกษาเผยแพร่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 หรือกฎหมายสมรสเท่าเทียม ซึ่งมีเนื้อหารับรองการสมรสระหว่างบุคคลโดยไม่จำกัดเฉพาะชาย-หญิง อีกต่อไป โดยกฎหมายนี้จะมีผลบังคับใช้เมื่อพ้น 120 นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา หมายความว่า หากมีผู้ประสงค์จะไปจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายใหม่ จะยังไม่สามารถทำได้ทันทีระหว่างที่กฎหมายเพิ่งประกาศใช้ ต้องรอให้พ้น 120 วัน โดยหลักการนับระยะเวลาบังคับใช้กฎหมาย คณะกรรมการกฤษฎีกาเคยชี้แจงว่าต้องนับวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นวันที่หนึ่ง วันที่ครบ 120 วัน จะเป็นวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2568 ดังนั้น ตั้งแต่วันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2568 เป็นต้นไปกฎหมายแพ่งใหม่จึงจะมีผลใช้บังคับ สามารถไปจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายแพ่งใหม่ที่รับรองสิทธิสมรสเท่าเทียม เพื่อที่จะให้สิทธิเสรีภาพกับคนทุกสถานะทางเพศ ทั้งชายและหญิง หญิงกับหญิง และชายกับชาย

ความเป็นมาของกฎหมายสมรสเท่าเทียมของประเทศไทย

ก่อนอื่นเราต้องมาทำความรู้จักและทำความเข้าใจกับคำว่า สถานะทางเพศว่ามีความหมายว่าอย่างไร สถานะทางเพศ มีคำอธิบายจาก สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ไว้ว่า หมายถึง ลักษณะในเชิงสังคมและจิตวิทยาที่ใช้เป็นพื้นฐานในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ว่าเป็นหญิง (Feminine) เป็นชาย (Masculine) หรือเป็นหญิงชาย

(Androgens) ซึ่งสถานะทางเพศแบ่งเป็นเพศวิถี คือ ความรู้สึกรสนิยมทางเพศ รวมถึงความพอใจทางเพศที่มีต่อบุคคลอื่น ส่วนอัตลักษณ์ทางเพศ คือ การรับรู้ว่าตนเองต้องการเป็นผู้ชายหรือเป็นผู้หญิง แต่บางคนอาจมีอัตลักษณ์ทางเพศแตกต่างจากโครงสร้างทางร่างกายเรียกคนกลุ่มนี้ว่า คนข้ามเพศ ซึ่งอาจเป็นผู้ที่ไม่สามารถกำหนดให้ตนเองเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงเพียงเพศใดเพศหนึ่งได้ ด้วยคนกลุ่มนี้มีชื่อเรียกตามเพศวิถีและอัตลักษณ์ทางเพศ ได้แก่ เกย์ (Gay) เลสเบี้ยน (Lesbian) คนรักสองเพศ (Bisexual) คนข้ามเพศ (Intersex) และคนมีเพศกำกวม (Queer) คนกลุ่มนี้ยังมีปฏิสัมพันธ์ในมิติอื่น ทั้งความรัก ความสัมพันธ์ และการยอมรับทางกฎหมายและสังคม นำมาสู่การเรียกร้องความเสมอภาคตามหลักสิทธิมนุษยชน คือ สมรสเท่าเทียม ไม่ต่างจากคู่รักชายหญิง

สมรสเท่าเทียม คือ การสมรสของผู้มีความหลากหลายทางเพศ ไม่จำกัดเฉพาะชายและหญิงเท่านั้น แต่จะครอบคลุมทุกเพศสภาพ ทั้งเพศวิถีและอัตลักษณ์ทางเพศเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายตามหลักความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งล่าสุดเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2567 ที่ประชุมวุฒิสภามีมติเห็นชอบร่าง พ.ร.บ. เพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 (สมรสเท่าเทียม) ด้วยคะแนนเห็นด้วย 130 เสียง ไม่เห็นด้วย 4 เสียง งดออกเสียง 18 ไม่ลงคะแนนเสียง 0 ผู้ลงมติ 152 เสียง คาดมีผลบังคับใช้ ปลายปีนี้ สร้างประวัติศาสตร์ชาติแรกอาเซียนเรียกได้ว่า การที่สภาฯ ผ่านกฎหมายสมรสเท่าเทียม ครั้งนี้เป็นเรื่องจุดเริ่มต้นที่น่ายินดี ที่จะสร้างความเท่าเทียมทางกฎหมายให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกเพศ การต่อสู้เรื่อง การสมรสเท่าเทียมไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้น แต่มีการต่อสู้เพื่อการสมรสของคนเพศเดียวกัน จุดเริ่มต้นเกิดขึ้นตั้งแต่ 23 ปีก่อนแล้ว

เมื่อ ปี พ.ศ. 2544 รัฐบาลยุค นายทักษิณ ชินวัตร โดยรวมว.มหาดไทย เริ่มแนวคิดเรื่องนี้ แต่กระแสสังคมไม่เห็นด้วยอย่างรุนแรง รัฐบาลมองเห็นว่า สังคมไม่พร้อมสำหรับเรื่องนี้จึงตกไป ปี พ.ศ. 2555 มีคู่รักเพศหลากหลายต้องการจดทะเบียนสมรสแต่ถูกปฏิเสธ จึงได้มีการร้องเรียนไปยังหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และนำไปสู่การร่างกฎหมาย พ.ร.บ. คู่ชีวิต ในสมัยอดีตนายกฯ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ปี พ.ศ. 2556 กรรณโฆษาวันตกขณะนั้น มี พ.ร.บ. คู่ชีวิต หรือ Civil Partnership ออกมา ทำให้รัฐบาลของไทยเริ่มผลักดัน พ.ร.บ. คู่ชีวิต อีกครั้ง แต่ไม่สำเร็จ อีกทั้งถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ร่างดังกล่าวไม่ครอบคลุมสิทธิประโยชน์และสวัสดิการ เท่ากับคู่รักชาย-หญิง ปี พ.ศ. 2557 เกิดรัฐประหาร การผลักดันร่าง พ.ร.บ. ยุติลงปี พ.ศ. 2563 ในรัฐบาล พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา เริ่มมีการเคลื่อนไหวภาคประชาชนเกี่ยวกับสมรสเท่าเทียมเช่นเดียวกับกระแสทั่วโลกที่พัฒนาเรื่องสมรสเท่าเทียม ตามหลักความเท่าเทียม รัฐบาลจะจัดทำเป็น พ.ร.บ. คู่ชีวิต แต่พรรคก้าวไกลทำเป็น พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม มิถุนายน พ.ศ. 2563 พรรคก้าวไกลยื่นเสนอร่าง พ.ร.บ.

สมรสเท่าเทียม ต่อสภาฯ และได้รับการอุทธรณ์ครั้งแรก ปี พ.ศ. 2563-2566 ร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม ผ่านวาระที่ 1 ไปแล้ว ในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2565 แต่ด้วยเหตุสภาล่มบ่อยครั้ง จึงไม่สามารถพิจารณาได้ครบ 3 วาระ ทำให้ พ.ร.บ.สมรสเท่าเทียมตกไปตามรัฐธรรมนูญ

แต่ในเวลาต่อมาหลังจากมีรัฐบาลใหม่ วันที่ 21 ธ.ค.2566 จึงมีการร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม ถูกหยิบยกเข้าสภาฯ อีกครั้ง ซึ่งสาระสำคัญ กฎหมายสมรสเท่าเทียม คือ 1. บุคคล 2 ฝ่ายทุกเพศสามารถสมรสกันได้ โดยต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป 2. สถานะเป็นคู่สมรส แทนคำว่าสามีภรรยา 3. ส่วนสิทธิประโยชน์สมรสเท่าเทียมคู่สมรส 4. สิทธิจัดการทรัพย์สินของคู่สมรส 5. สิทธิรับบุตรบุญธรรม 6. สิทธิการลงนามยินยอมให้รักษาพยาบาลอีกฝ่าย 7. สิทธิได้รับประโยชน์ และสวัสดิการจากรัฐในฐานะคู่สมรส เช่น สิทธิประกันสังคมสิทธิเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล และอื่น ๆ

ปัจจุบันมีคู่ชีวิตเพศเดียวกันจำนวนมากใช้ชีวิตร่วมกันดังครอบครัวทั่วไป แต่สถานภาพของคู่ชีวิตดังกล่าวไม่มีกฎหมายรับรองไว้ จึงทำให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐและตามกฎหมายในเรื่องสิทธิและหน้าที่อันพึงมีพึงได้ขัดกับหลักการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 26 และมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญและตามหลักการในปญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จึงสมควรให้มีกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและรับรองการจดทะเบียนคู่ชีวิตเพศเดียวกัน

การสมรส ตามความหมายทั่วไป คือ การที่ชาย หญิงอยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยาตามจารีตประเพณีของสังคม ตามขนบธรรมเนียมของแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป เพื่อเป็นการแสดงให้สาธารณชนได้รับรู้ว่าอยู่ร่วมกัน ซึ่งสังคมไทยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเป็นหลัก ต้องเป็นไปตามความสมัครใจของฝ่ายชายหญิง

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปิดกว้างเรื่องความแตกต่างหลากหลายทางเพศเพิ่มมากขึ้น การให้สิทธิความเท่าเทียม แต่สำหรับประเทศไทยของเรานั้นอาจจะต้องเริ่มต้นที่ความชัดเจนในระดับแรก เพื่อลดแรงกระทบและข้อขัดข้อง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการคุ้มครองให้กับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในกรอบที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ต่อมาเมื่อ มิถุนายน พ.ศ. 2563 ทางพรรคก้าวไกลยื่นเสนอร่าง พ.ร.บ.สมรสเท่าเทียม ต่อสภาฯ แต่ด้วยเหตุสภาล่มบ่อยครั้ง จึงไม่สามารถพิจารณาได้ครบ 3 วาระ ทำให้ พ.ร.บ.สมรสเท่าเทียมตกไปตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเราจะเห็นจากข่าวก่อนหน้านี้ (Sanook, 2025)

กฎหมายว่าด้วยการสมรสเท่าเทียม

ในระดับสากลนั้นให้ความสำคัญในการยอมรับสิทธิของมนุษยชนในการก่อตั้งสถาบันครอบครัว โดยมีการกำหนดสิทธิในการสมรสไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) รับรองโดยสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ข้อ 16 บัญญัติไว้ว่า 1. รายและหญิงเมื่อเจริญวัยบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและที่จะสร้างครอบครัวโดยไม่มีการจำกัดใด ๆ เนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา บุคคลชอบที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องการสมรส ในระหว่างการสมรสและในการขาดจากการสมรส 2. การสมรสจะกระทำได้อีกโดยความยินยอมอย่างเสรี และเต็มใจของคู่บ่าวสาวผู้ตั้งใจจะกระทำการสมรส 3. ครอบครัว คือ กลุ่มซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคมและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองโดยสังคมและรัฐ (อิทธิพร บุญประลอง และคณะ, 2551)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ซึ่งรับรองโดยสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1966 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1976 ข้อ 23 บัญญัติไว้ว่า 1. ครอบครัวเป็นหน่วยรวมของสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานและเป็นธรรมชาติ และย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ 2. สิทธิของชายและหญิงในวัยที่อาจสมรสได้ในการที่จะสมรสและมีครอบครัวย่อมได้รับการรับรอง 3. การสมรสจะกระทำโดยปราศจากความยินยอมอย่างเต็มที่ของผู้ที่เจตนาจะสมรสกันมิได้ 4. รัฐภาคีแห่งกติกานี้จะดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อประกันความเสมอภาคแห่งสิทธิและความรับผิดชอบของคู่สมรสในการที่จะสมรส ระหว่างการสมรสและเมื่อการสมรสสิ้นสุดลง ในกรณีการสิ้นสุดของการสมรส จะต้องมิบัญญัติเพื่อการคุ้มครองที่จำเป็นแก่บุตร (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ม.ป.ท)

ความเป็นมาของกฎหมายการสมรสเท่าเทียมของต่างประเทศ

เมื่อเราลืมตาขึ้นมาดูโลก ธรรมชาติได้กำหนดให้คนแต่ละคนมีอวัยวะสืบพันธุ์และรูปลักษณ์ของร่างกายเป็นเพศหญิงหรือเป็นเพศชายซึ่งมีความแตกต่างกันทางชีววิทยานี้ นักวิชาการ เรียกว่าเพศสรีระ ความแตกต่างระหว่างเพศนำไปสู่กระบวนการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นการอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังค่านิยม และการเสนอภาพแม่แบบพฤติกรรม ดังนั้น เมื่อผ่านกระบวนการหล่อหลอมถึงจุดหนึ่ง ทารกผู้เติบโตขึ้นมาจะมีความเป็นหญิงและความเป็นชาย ซึ่งสองเพศมักจะถูกกำหนดและคาดหวังให้มีทัศนคติพฤติกรรม และบทบาทที่แตกต่างกันอย่างเป็นระบบกล่าวได้ว่า เพศสรีระที่แตกต่างกันมา

แต่กำเนิดค่อย ๆ ถูกสวมทับด้วยความแตกต่าง อีกประการหนึ่งซึ่งเกิดจากปัจจัยทางสังคม นั่นคือ เพศสถานะ (Gender) (ธัญญาภัส ทองมุสิทธิ์, 2562)

คำว่า Sex ให้หมายถึง เพศที่กำหนดขึ้นเองโดยธรรมชาติและเป็นข้อกำหนดทางสภาพชีววิทยา ซึ่งเปลี่ยนแปลงไม่ได้ (ยกเว้นการผ่าตัดเพศ ซึ่งก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงได้เพียงบางส่วน) ทำให้บุคคลเกิดมาเพศเป็นหญิงหรือชาย มีหน้าที่ในการให้กำเนิดและมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ส่วนคำว่า Gender นั้น ให้ความหมายถึงเพศที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคม หรือวัฒนธรรม ให้แสดงถึงบทบาทหญิงหรือบทบาทชาย ดังนั้นเพศที่ถูกกำหนดขึ้นจึงอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการณ์และเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น สตรีอาจจะต้องเข้ามารับภาระต่าง ๆ ซึ่งเคยเป็นงานของชาย และชายอาจจะต้องรับการดูแลบ้านเรือน เลี้ยงดูบุตร ซึ่งเคยเป็นหน้าที่ของสตรี แม้ว่าบทบาทดังกล่าวส่วนใหญ่ถูกกำหนดขึ้นโดยขึ้นอยู่กับพื้นฐานความแตกต่างทางสรีระของคนทั้งสองเพศก็ตาม แต่บทบาทสังคมเหล่านี้เป็นสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้ผ่านแหล่งต่าง ๆ มาตั้งแต่เกิด จนกระทั่งกลายเป็นแนวคิดซึ่งปลูกฝังเข้าไปในสมองของบุคคลนั้น ๆ บทบาทเพศทางสังคม (Gender Role) ในลักษณะนี้จึงแตกต่างกันไปใน แต่ละสังคม แต่ละวัฒนธรรม นอกจากนี้ บทบาทของแต่ละเพศที่สังคมกำหนด ยังมีความหมายเกี่ยวพันไปถึงโอกาสที่แต่ละบุคคลจะสามารถเข้าถึงได้ใช้และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ และมีสิทธิ มีอำนาจ มีความรับผิดชอบและถูกคาดหวังจากสังคมแตกต่างกันไป บทบาททางเพศไม่ใช่ค่าคงที่ เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงได้และมีการแปรผันตามวัฒนธรรมที่สำคัญก็คือ บทบาททางเพศที่สังคมกำหนดให้ได้ส่งผลกระทบต่อสถานภาพของหญิงชายในสังคมนั้น ๆ (อารยา อินทรวรรณท์, 2547)

ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law อย่างสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้บัญญัติเงื่อนไขของการสมรสเช่นเดียวกันนี้ไว้ในมาตรา 161 ถึง มาตรา 163 แห่งประมวลกฎหมายโนเบิลียน ซึ่งสรุปได้ว่า ห้ามสมรสระหว่างบุพการีกับผู้สืบสันดานโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา รวมถึงญาติที่เกิดจากการสมรสทางตรง ห้ามสมรสระหว่างพี่น้องร่วมสายโลหิตหรือพี่น้องโดยการสมรสและห้ามสมรสระหว่างลุง ป้า น้า อา กับหลาน หรืออย่างกฎหมายอิสลาม ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน บทที่ 4 โองการที่ 23 ก็ได้บัญญัติบุคคลที่ถูกห้ามมิให้สมรสไว้ เช่น ห้ามผู้ชายมิให้สมรสกับผู้หญิงที่เป็นมารลาคน มารคาล้าง แม่มม แม่ยาย พี่สาว น้องสาว ลูกสาว เป็นต้น

กรณีกฎหมายไทย ในอดีตได้มีการบัญญัติไว้ในพระอัยการลักษณะผัวเมีย บทที่ 36 อันเป็นบทบัญญัติที่ห้ามมิให้ทำการสมรสระหว่างญาติ ซึ่งบัญญัติไว้ความว่า พ่อแม่ลูก พี่น้อง ยายหลาน ตาหลาน ลุง น้า หลาน ทำชู้กันไซ้ ให้ทำแพล่อยผู้หนึ่งในทะเล ให้เจ้าพ่อแม่พี่น้องพลีเมืองทั้ง 4 ประตุ โกว่ 8 ตัว ให้พระสมณพราหมณ์จารสวดทำพิธีการระงับ

อุบาทว์จันไร น้ำฟ้าฟ้าฝนจึงจะตกเป็นประโยชน์แก่คนทั้งหลาย ฝ่ายพ่อแม่พี่น้องรู้ว่า ลูกหลานทำมิชอบ มิได้ว่ากล่าว ท่านว่าละเมิด ให้ลงโทษตามโทษานุโทษ ซึ่งจากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นว่าพระอัยการลักษณะผิดเมียนั้นห้ามทำการสมรสระหว่างญาติ โดยมีได้ห้ามเฉพาะญาติสายตรงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงญาติสายข้างเคียงด้วย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน บทบัญญัติที่ห้ามมิให้ทำการสมรสระหว่างญาติได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1450 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่า ชายหญิงซึ่งเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมากกว่าดี เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาที่ดี จะทำการสมรสกันไม่ได้ ความเป็นญาติดังกล่าวมานี้ให้ถือตามสายโลหิตโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นญาติโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ จากบทบัญญัติในปัจจุบันจะเห็นว่ามีความแตกต่างจากในอดีต กล่าวคือ พระอัยการลักษณะผิดเมียนั้น ห้ามทำการสมรสระหว่างญาติสายข้างเคียงด้วย แต่บทบัญญัติในมาตรา 1450 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้ามเฉพาะญาติทางสายโลหิตสายตรงเท่านั้น

การสมรสต้องห้ามกับคนไร้ความสามารถ

บุคคลวิกลจริตซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ดี หรือศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ดี จะสมรสกันไม่ได้ เพราะคนวิกลจริตเป็นคนที่ไม่มีความรู้สึกผิดชอบในการเป็นคู่ครองของกันและกัน ไม่สามารถใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ของสงสามีกรรยาได้ นอกจากนี้ ความวิกลจริตอาจจะถ่ายทอดทางพันธุกรรมไปยังบุตรที่เกิดมาได้ หากยอมให้ทำการสมรสแล้ว บุตรที่จะเกิดมาอาจจะกลายเป็นภาระแก่สังคมและประเทศได้ กฎหมายจึงห้ามมิให้คนวิกลจริตทำการสมรส ทั้งยังเคยมีแนวคิดที่จะทำหมันคนวิกลจริตเพื่อมิให้มีการแพร่เผ่าพันธุ์อีกด้วย

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law อย่างประเทศอังกฤษ คู่สมรสต้องเข้าใจในสาระสำคัญของการสมรส ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความบกพร่องทางจิตใจ การสมรสที่เกิดขึ้นดังกล่าวตกเป็นโมฆียะ ซึ่งผลของการสมรสจะยังคงอยู่และสมบูรณ์จนกว่าจะมีการบอกล้าง และเมื่อมีการบอกล้างการสมรสแล้วให้ถือว่า ไม่เคยมีการสมรสมาตั้งแต่ต้น ส่วนกฎหมายไทยในฐานะที่เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ได้บัญญัติเงื่อนไขทางความสามารถของบุคคลที่จะสมรสไว้ในมาตรา 1449 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความว่า การสมรสจะกระทำได้ ถ้าชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ทั้งนี้ หากผืนการสมรสจะตกเป็นโมฆะตามมาตรา 1495 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บุคคลที่ถือว่า เป็นบุคคลวิกลจริต (Person of Unsound Mind) หมายถึง บุคคลผู้มีจิตผิดปกติเพราะสติวิปลาส กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ขาดความรำลึก ขาดความรู้สึกผิดชอบ

ชั่วดี และขาดความรับผิดชอบด้วย ความวิกลจริตจึงมีความหมายเฉพาะในทางสังคมและกฎหมาย ไม่ใช่ความหมายในทางการแพทย์ ฉะนั้น บุคคลที่มีภาวะปัญญาอ่อน (Mental Retardation) หรือสมองได้รับอันตรายอย่างถาวรจึงถือว่าเป็นบุคคลวิกลจริต และมีอาจทำการสมรสได้ นอกจากนี้ บุคคลที่ป่วยเป็นโรคเนื้องอกในสมองต้องนอนอยู่บนเตียงตลอดเวลา มีอาการพูดไม่ได้ยิน หูไม่ได้ยิน ตาทั้งสองข้างมองไม่เห็น มีอาการอย่างคนไม่มีสติสัมปชัญญะใด ๆ ก็ถือว่าเป็นคนวิกลจริต แต่คนไข้ แม้จะเป็นไขมาแต่กำเนิดก็ไม่ถือว่าเป็นคนวิกลจริต จึงสามารถทำการสมรสได้ ดังนั้น หลักการที่จะวินิจฉัยว่า บุคคลใดเป็นคนวิกลจริตจนไม่สามารถทำการสมรสได้นั้นมี 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก บุคคลนั้นไม่มีความเข้าใจอย่างเพียงพอถึงธรรมชาติของการสมรส หน้าที่ และความรับผิดชอบ อันเกิดจากการสมรสนั้น และประการที่สอง บุตรที่เกิดจากการสมรสนี้จะเป็นบุคคลที่ไม่ปกติไม่แข็งแรงสมบูรณ์ และมีความเสี่ยงต่อการมีภาวะทางจิตบกพร่องด้วย อย่างไรก็ตาม อาการวิกลจริตจะเกิดจากสาเหตุใด ๆ ก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุตามธรรมชาติ ฉะนั้น การวิกลจริตอันเกิดจากการเสพยาเสพติด หรือแม้แต่ถูกสะกดจิต ให้นอนหลับก็ถือว่าเป็นคนวิกลจริตได้ ส่วนกรณีของบุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ (Person Adjudge Incompetent) นั้น เนื่องจากศาลสั่งให้เป็นบุคคลวิกลจริตใดเป็นคนไร้ความสามารถแล้วศาลก็จะส่งคำสั่งในราชกิจจานุเบกษามา จึงไม่มีปัญหาที่จะได้เถียงว่า บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่แต่อย่างใด

สรุปได้ว่า การสมรส คือ การที่ชายหญิงตกลงปลงใจที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน ซึ่งตามกฎหมายในปัจจุบันนั้น กำหนดว่า การสมรสต้องมีการจดทะเบียนสมรสจึงจะมีผลกับกฎหมาย โดยการสมรสมีวัตถุประสงค์เพื่อการรับรู้และยอมรับความทันสมัยเพศของมนุษย์และกำหนดคู่เพศสัมพันธ์ให้เห็นตัวตนได้ชัดเจนและแน่นอน วัตถุประสงค์ของการสมรสนั้น โน้มเอียงในบริบทของสังคมที่ยึดถือคู่สมรสเป็นผู้ชายและผู้หญิงแต่ในปัจจุบันเกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น บุคคลในกลุ่มนี้บางคู่ก็ได้ใช้ชีวิตคู่จตุสมามีภรรยาคนหนึ่งซึ่งในบางประเทศได้รับรองสิทธิการสมรสดังกล่าว อันจะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์เพื่อการให้กำเนิดบุตรไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของบุคคลในกลุ่มนี้ โดยแนวคิดนี้จึงสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ถึงเหตุผลของการให้ความคุ้มครองในด้านสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศธรรมชาติ ถูกเชื่อมโยงกับความเป็นหญิงในทางปรัชญาตะวันตก จึงส่งผลให้ผู้ชายและลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชายกลายเป็นตัวกำหนดความเป็นมนุษย์และจุดหมายของมนุษย์โดยรวม ในขณะที่คำอธิบายและจุดมุ่งหมายของทฤษฎีเหล่านี้กลับไม่ได้รวมผู้หญิงไว้ด้วย

ความหลากหลายทางเพศ

ปัจจุบัน องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญคุ้มครองเพศวิถีของคนส่วนน้อยหรือที่รู้จักกันในนามของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายในวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ อันได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน หรือมีอัตลักษณ์หรือความสัมพันธ์แบบบุคคลรักเพศเดียวกัน (Same-Sex Behaviour, Identities or Relations) ได้แก่ หญิงรักหญิง (Lesbian) ชายรักชาย (Gay) และบุคคลรักสองเพศ Bisexual) กลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่สอดคล้องกับเพศสภาพตามกำเนิด (Non-Binary Gender Identities) ได้แก่ บุคคลข้ามเพศ (Transgender) และบางครั้งยังรวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีความซับซ้อนในวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ได้แก่ บุคคลอินเตอร์เซ็ก (Intersex Person) ในทางระหว่างประเทศจึงรู้จักกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในอีกชื่อหนึ่งว่า กลุ่ม LGBTI จะได้พิจารณาตามลำดับ ดังนี้

1. บุคคลรักเพศเดียวกันและบุคคลรักสองเพศ บุคคลที่รักเพศเดียวกัน หมายถึง บุคคลที่มีความปรารถนาหรือแรงดึงดูดทางเพศที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีเพศเดียวกัน โดยจำแนกออกได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีแรกชายรักชาย คือ บุคคลเพศชายซึ่งมีแรงดึงดูดทางเพศที่เกิดขึ้นระหว่างเพศชายด้วยกัน หรือที่เรียกว่า เกย์ (Gay) ซึ่งแบ่งเป็น เกย์คิง (Masculine Gay) หมายถึง ชายที่มีบทบาทในฐานะเป็นผู้กระทำทางเพศ (Sexual Active Role) กับชายด้วยกัน และเกย์ควีน (Effeminate Gay) หมายถึง ชายซึ่งเป็นผู้รองรับการกระทำทางเพศ (Sexual Receptive Role) จากชายซึ่งมีบทบาทแนวรุก ปัจจุบันมีการใช้คำเรียกความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างเพศชายด้วยกันเพื่อเป็นการแสดงสัญลักษณ์หรือสื่อความหมายบางอย่าง เช่น คำว่า MSM ซึ่งย่อมาจากคำว่า Men Who Have Sex With Men ซึ่งเป็นการอธิบายถึงชายที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายด้วยกันภายใต้บริบทสุขภาพทางเพศ (Public Health) โดยกลุ่ม MSM ถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเสี่ยงหรือง่ายต่อการติดเชื้อเอชไอวีหรือเอดส์ HIV/AIDS อันเนื่องมาจากการมีพฤติกรรมเพศรักเพศเดียวกัน กรณีที่สอง หญิงรักหญิง คือ บุคคลเพศหญิงซึ่งมีแรงดึงดูดทางเพศที่เกิดขึ้นระหว่างเพศหญิงด้วยกัน หรือที่ชื่อว่า เลสเบียน (Lesbian) ซึ่งแบ่งเป็นทอม (Tom) หมายถึง หญิงซึ่งมีบทบาทในฐานะเป็นผู้กระทำทางเพศหญิงด้วยกัน และเลดี้ (Lady) หรือดี ในภาษาไทย หมายถึง หญิงซึ่งเป็นผู้รองรับการกระทำทางเพศจากหญิงด้วยกัน บุคคลรักสองเพศ (Bisexual) หมายถึง บุคคลที่มีความปรารถนาหรือแรงดึงดูดทางเพศที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งระหว่างบุคคลที่มีเพศต่างกันและระหว่างบุคคลที่มีเพศเดียวกัน

2. บุคคลข้ามเพศในที่นี้ อาจแบ่งบุคคลข้ามเพศออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ บุคคลที่มีการแต่งกายข้ามเพศ (Transvestites) และบุคคลแปลงเพศ (Transsexual) บุคคลที่มีการแต่งกายข้ามเพศ (Transvestites) คือ บุคคลที่ชอบแต่งกายเป็นเพศตรงข้าม

(The Cross-dressing) หรือที่เรียกในภาษาไทยว่า พวกลักเพศ ซึ่งจัดว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ทางเพศ โดยทั่วไปแล้วบุคคลกลุ่มนี้จะมีแค่ความต้องการแสดงออกซึ่งคำพูด การแต่งกายและพฤติกรรมทางเพศที่บุคคลนั้นต้องการจะเป็นมากกว่าความต้องการผ่าตัดเพื่อแปลงเพศของตนเองอย่างถาวร ดังนั้น บุคคลที่มีการแต่งกายข้ามเพศ จึงหมายความว่า บุคคลข้ามเพศซึ่งยังไม่ผ่านการแปลงเพศ (Non-operative Transsexual) บุคคลข้ามเพศอื่น ๆ ที่มีได้ต้องการนิยามตนภายใต้ระบบเพศ

บุคคลแปลงเพศ (Transsexual) คือ บุคคลที่มีการแสดงออกทางเพศที่ไม่สอดคล้องกับเพศตามกำเนิดและไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม และพยายามหรือมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงร่างกายของตนเองให้สอดคล้องกับเพศตามที่ตนปรารถนา ในบางครั้งจึงมีการเรียกกลุ่มบุคคลนี้ว่า พวกหลงเพศ หรือภาวะอยากแปลงเพศรูปแบบหนึ่งซึ่งความผิดปกติด้านอัตลักษณ์ทางเพศเช่นกัน อย่างไรก็ตาม บุคคลแปลงเพศมีความแตกต่างจากบุคคลแต่งกายข้ามเพศตรงที่ว่า บุคคลแปลงเพศเป็นบุคคลที่มีความต้องการที่จะแปลงเพศซึ่งถือว่าเป็นผลมาจากความผิดปกติของยีนและต่อมไร้ท่อมากกว่าเกิดขึ้นอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมหรือจากการเลี้ยงดู ในขณะที่การแต่งกายข้ามเพศของบุคคลข้ามเพศนั้นมักเกิดขึ้นจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและการเลี้ยงดูเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยทั่วไป บุคคลแปลงเพศมักมีความต้องการที่จะเปลี่ยนกายให้ตรงกับใจซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องและกระทำได้ง่ายกว่าการพยายามเปลี่ยนใจให้ตรงกับกาย ทั้งนี้โดยการรักษาด้วยวิธีการผ่าตัดแปลงเพศรวมกับการใช้ฮอร์โมนบำบัดเพื่อให้มีเพศสภาพในทางกายภาพแบบใหม่ บุคคลแปลงเพศ จึงหมายถึง บุคคลข้ามเพศที่เตรียมเข้าสู่กระบวนการแปลงเพศ (Pre-operative Transsexual) และบุคคลที่ผ่านการแปลงเพศแล้ว (Post-operative Transsexual) ซึ่งยังแบ่งแยกย่อยออกได้เป็น 2 กรณีได้แก่ กรณีแรก บุคคลเพศชายที่แปลงไปเป็นเพศหญิง (Male-To-Female) หรือที่เรียกว่า MTF หมายถึง บุคคลที่มีเพศตามกำเนิดเป็นเพศชาย ซึ่งต่อมาได้กำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเป็นเพศหญิง (ธัญญาภัส ทองมุสิทธิ์, 2562)

สรุปได้ว่า กฎหมายหากเป็นเมื่อก่อนก็ไม่สามารถที่จะสมรสในเพศเดียวกันได้ต้องมีเพศตรงข้ามเท่านั้นแต่ปัจจุบันนี้กฎหมายในประเทศไทยได้เปิดโอกาสให้สมรสเท่าเทียม ซึ่งมีการเรียกร้องโดยฝ่ายกฎหมายที่เป็นหัวสมัยใหม่จึงเป็นการทำให้เกิดกฎหมายลักษณะนี้ขึ้นมาได้แต่ก็เป็น การเปิดสิทธิแก่ประชาชนทั่วไปหรือผู้ที่มีเพศทางเลือกที่จะสามารถแสดงออกและใช้สิทธิของตนเองได้อย่างเต็มที่

การเรียงร้อยกฎหมายสมรสเท่าเทียม

นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ หัวหน้าพรรคก้าวไกลและว่าที่นายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น ร่วมการแถลงข่าวแคมเปญ The Road to Bangkok Pride 2023 เตรียมผลักดันให้ กรุงเทพมหานครเป็นเจ้าภาพการจัดงานเดินขบวนกลุ่มเพศหลากหลายระดับโลก World Pride (เวิลด์ ไพร์ด) ปี พ.ศ. 2571 ให้ได้ วันนี้เรามาร่วมมือร่วมใจระหว่างรัฐบาลชุดใหม่กับ กรุงเทพมหานคร นำกิจกรรมระดับโลก World Pride มาจัดที่กรุงเทพมหานครในปี ค.ศ. 2028 ต่อจากซิตี้นิวยอร์กซิตี้ ดี.ซี. และอัมสเตอร์ดัมให้จงได้ ว่าที่นายกรัฐมนตรี กล่าวนอกจากนี้ นายพิธา ยังมองว่า ช่วงเวลาแห่งความภาคภูมิใจของกลุ่มเพศหลากหลาย ไม่ควรจำกัดอยู่แค่เดือนมิถุนายน หรือที่เรียกว่า Pride Month (ไพรด์มันธ์) เท่านั้น แต่คือ Pride Always (ไพรด์อัลเวส) นายพิธา กล่าวว่า การมาร่วมงานครั้งนี้ ไม่เพียงแต่ ต้องการมาเฉลิมฉลอง แต่ยังต้องการสื่อสารกับประชาชนว่าวันที่ 4 มิถุนายน นี้จะมีงาน Bangkok Pride (แบงคอก ไพร์ด) เกิดขึ้นหัวหน้าพรรคก้าวไกล ในขณะนั้น พูดต่อไปว่า ความสำคัญของงานแบงคอก ไพร์ด ไม่ใช่แค่เรื่องเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเท่านั้น งานดังกล่าวยังเป็นการสร้างความตระหนักรู้ในสังคม ความเป็นคนเท่ากัน ศักดิ์ศรีและ สิทธิเสรีภาพของพลเมืองทุกคนต้องเท่ากันส่วนในบันทึกความเข้าใจ (เอ็มโอยู) จัดตั้ง รัฐบาล นายพิธา ย้ำว่า มีการกล่าวถึงการสนับสนุนชุมชนเพศหลากหลายไว้ด้วย และพรรค ก้าวไกลก็มีร่างกฎหมาย 45 ร่างที่เตรียมเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรทันที รวมถึง ร่างกฎหมาย 2 ร่างที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางเพศ ได้แก่ 1. ร่างแก้ไข ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (สมรสเท่าเทียม) 2. ร่าง พ.ร.บ. รับรองอัตลักษณ์ ทางเพศ ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่พวกเราจะต้องผลักดันให้ได้ก่อนจะมีการจัดงาน World Pride หรืองานใด ๆ ก็แล้วแต่ก็เพื่อแสดงให้เห็นพี่น้องประชาชนเห็นว่า การยอมรับในความ หลากหลาย คือ จุดแข็งของประเทศนี้คือ ทั้ง Soft Power (ซอฟต์เพาเวอร์) และ Hard Value (ฮาร์ดแวลู) คือ ความเชื่อมั่นหนักแน่นของสังคมไทยว่า คนเท่ากัน ไม่ว่าจะเป็น เพศสภาพ ศาสนา สถานะทางร่างกาย ฯลฯ ถ้าเราทำได้สำเร็จการจัดงาน World Pride ที่กรุงเทพฯ ก็จะกลายเป็นเรื่องเล็กน้อยไปเลย ชีร์รัตน์ สำเร็จวาทะ ยืนยันกระทรวง มหาดไทย พร้อมอำนวยความสะดวกจดทะเบียนสมรสเท่าเทียมที่จะเริ่มในวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2568 นี้ ซึ่งจัดอบรมและซักซ้อมนายทะเบียนทั้ง 878 อำเภอ และ 50 เขต ใน กรุงเทพฯ แล้ว ลั่นถือนักก้าวสำคัญของสังคมไทย

วันที่ 4 ธันวาคม 2567 นางสาวชีร์รัตน์ สำเร็จวาทะ รัฐมนตรีช่วยว่า การกระทรวงมหาดไทย ยืนยันความพร้อมของกระทรวงมหาดไทยในการเปิดให้บริการ จดทะเบียนสมรสเท่าเทียมแก่ประชาชนทุกคู่สมรส โดยนายทะเบียนทั้ง 878 อำเภอ ทั่วประเทศ และ 50 เขตในกรุงเทพมหานคร ได้รับการอบรมและซักซ้อมการให้บริการ

อย่างครบถ้วน พร้อมระบบรองรับที่จัดเตรียมไว้เสร็จสมบูรณ์แล้วกระทรวงมหาดไทยและกรุงเทพมหานคร พร้อมในการอำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนสมรสเท่าเทียมตามกฎหมายฉบับใหม่ที่มีการบังคับใช้ ในวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2568 นี้ ซึ่งเป็นวันแรกของการเปิดให้บริการจดทะเบียนสมรสเท่าเทียม โดยมีการประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลายเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูล นางสาวธีรรัตน์ ระบุว่า การดำเนินการครั้งนี้ถือเป็นก้าวสำคัญของสังคมไทยในการส่งเสริมความเท่าเทียมและการยอมรับความหลากหลายทางเพศ ทั้งยังแสดงความยินดีกับคู่รักทุกคู่ ที่จะเริ่มต้นชีวิตคู่อย่างเท่าเทียมกัน ผ่านการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายฉบับใหม่นี้คือ ก้าวสำคัญในเรื่องความเท่าเทียมของสังคมไทยที่เปิดรับทุกความหลากหลาย และขออวยพรให้คู่รักทุกคู่ที่จะมาจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายฉบับใหม่นี้ ประสบความสุขและความสำเร็จในชีวิตคู่ นางสาวธีรรัตน์กล่าว ทั้งนี้ ประชาชนสามารถติดต่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่สำนักงานเขตทุกเขต และที่ว่า การอำเภอทุกแห่งทั่วประเทศ (ไทยรัฐ, 2568) และในต่างประเทศเองก็ยังมีกรคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศค่อนข้างที่จะให้ความคุ้มครองไว้ครอบคลุมเกือบทุกด้านให้เท่าเทียมกับคู่รักต่างเพศเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่ให้สิทธิในการสมรสของบุคคลเพศเดียวกัน หรือแม้แต่สิทธิในการเข้าถึงการรับบริการอนามัยเจริญพันธุ์ได้อย่างเท่าเทียมกับคู่สมรสชายและหญิง ถ้าเทียบกับประเทศไทยอาจมีความกว้างขวางมากกว่า รวมไปถึงบุคคลที่มีเรื่องของรสนิยมทางเพศที่แตกต่างกันด้วยสำหรับประเทศไทยนั้นเราต้องยอมรับว่าเป็นก้าวแรกปัจจุบันมีหลายประเทศที่ออกกฎหมายมาเพื่อรองรับสิทธิของบุคคลเหล่านี้ให้มีความเท่าเทียมกับบุคคลที่มีเพศตามเพศโดยกำเนิด เนื่องจากรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศนั้นได้บัญญัติรับรองหลักความเสมอภาค และหลักการไม่เลือกปฏิบัติประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีคำพิพากษารับรองให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศนั้นมีสิทธิในการสมรสกันได้เช่นกัน นอกจากนี้กฎหมายในประเทศอังกฤษก็ได้มีการส่งเสริมความเสมอภาคให้แก่ครอบครัวของคู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศในการได้รับสิทธิการบันทึกทางทะเบียนเป็นคู่ชีวิตให้มีสิทธิและหน้าที่ไม่แตกต่างจากครอบครัวของคู่สมรสชายหญิงมีการกำหนดกฎเกณฑ์เงื่อนไข ของบุคคลผู้ซึ่งต้องการใช้สิทธิการสร้างครอบครัวจึงเป็นอีกหนึ่งสิทธิของคู่ชีวิตที่รัฐค้ำประกันและให้ความสำคัญกับสิทธิดังกล่าวทำให้คู่ชีวิตในประเทศอังกฤษสามารถสร้างครอบครัวทางพันธุกรรมของตนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดามารดาและบุตรไม่ต่างจากคู่สมรสชายและหญิง

ศาลสูงเกาหลีใต้ มีคำพิพากษาให้คู่รักเพศเดียวกัน มีสิทธิรับผลประโยชน์จากประกันสุขภาพของกันและกันในฐานะคู่สมรส นับเป็นความสำเร็จครั้งใหญ่และครั้งแรกของกลุ่มเรียกร้องสิทธิให้กับคู่รักเพศเดียวกัน เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2567 เว็บไซต์ข่าว BBC รายงานว่า ศาลสูงเกาหลีใต้ มีคำพิพากษาให้คู่รักเพศเดียวกัน มีสิทธิรับผลประโยชน์

จากประกันสุขภาพของกันและกันในฐานะคู่สมรส ซึ่งคำตัดสินในครั้งนี้ถือเป็นที่สุดแล้ว และไม่สามารถมีการอุทธรณ์ได้อีก โดยคำพิพากษาของศาลสูงระบุว่า คำปฏิเสธของหน่วยงานด้านประกันสุขภาพของรัฐบาลที่ไม่ยอมให้บริการคุ้มครองคู่สมรสสำหรับคู่รักเพศเดียวกัน ถือเป็นการเลือกปฏิบัติและละเมิดหลักการด้านความเท่าเทียมของรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ประเทศเกาหลีใต้ยังไม่มีมีการรับรองการสมรสอย่างถูกกฎหมายของคู่รักเพศเดียวกัน แต่คำตัดสินครั้งนี้ เป็นความสำเร็จครั้งใหญ่และครั้งแรกของกลุ่มเรียกร้องสิทธิให้กับคู่รักเพศเดียวกันโดยที่มาจากคำตัดสินนี้เกิดขึ้นหลังจากเมื่อปี พ.ศ. 2564 นายโซ ชอง อุก ได้ยื่นฟ้องร้องต่อศาล เมื่อนายคิม ยอง มิน คู่รักของเขา ถูกสำนักงานประกันสุขภาพแห่งชาติกีดกัน และเลือกปฏิบัติไม่ให้ลงทะเบียนรับผลประโยชน์จากประกันสุขภาพของเขาหลังฟังคำตัดสินของศาล นายโซกล่าวว่า เขาหวังว่าคำตัดสินของศาลจะเป็นหลักชัยที่นำไปสู่ก้าวต่อไปของชุมชน LGBTQ ในสังคมเกาหลีใต้ และวันหนึ่งข้างหน้าพวกเขาจะได้มีโอกาสสมรสกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย (ไทยรัฐ, 2568)

ภาพที่ 1 สมรสเท่าเทียม
ที่มา : (Today, 2567)

สรุป

เมื่อสังคมเปลี่ยน กฎหมายในฐานะเครื่องมือกำหนดบรรทัดฐานก็ควรเปลี่ยนตาม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของผู้คนเป็นไปอย่างสงบและเท่าเทียม โดยไม่จำกัดอัตลักษณ์ทางเพศ การออก พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม พ.ศ. 2567 จึงถือเป็นหมุดหมายสำคัญของไทย ที่ไม่เพียงขยับความก้าวหน้าทางกฎหมาย แต่ยังสะท้อนถึงการเคารพสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ของทุกคน ไม่ว่าจะรักใครเพศไหนก็สามารถใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยไม่ต้องหวั่นเกรงต่อการตีตราจากสังคม แม้ประเทศไทยจะมีรากวัฒนธรรมแบบอนุรักษนิยมและผูกพันกับหลักพุทธศาสนา แต่ความเท่าเทียมไม่จำเป็นต้องขัดกับคำสอนทางศาสนา หากแต่ควรอยู่ร่วมกันอย่างเคารพศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน การศึกษาความหลากหลายทางเพศจึงสำคัญ เพื่อเปิดพื้นที่ทางความเข้าใจ และลดอคติที่ฝังแน่นในโครงสร้างสังคม ในทางรัฐธรรมนูญ แม้การเรียกร้องสมรสเท่าเทียมจะอ้างอิงหลักนิติธรรมและความเท่าเทียม แต่การตีความของศาลรัฐธรรมนูญไทยยังคงยึดกับศีลธรรมอันดีมากกว่าการพิจารณาสิทธิของบุคคลอย่างเป็นธรรมและสมคูล นี่จึงเป็นคำถามสำคัญว่า สุดท้ายแล้ว เราจะใช้กฎหมายเพื่อปกป้องศีลธรรม หรือเพื่อปกป้องมนุษย์? สมรสเท่าเทียมจึงไม่ใช่แค่กฎหมายใหม่ แต่เป็นบทพิสูจน์ว่า สังคมไทยพร้อมหรือยังที่จะก้าวไปข้างหน้า ด้วยหัวใจที่เปิดกว้างและยุติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ไทยรัฐ. (2568). *การสมรสเท่าเทียม*. สืบค้น 13 กุมภาพันธ์ 2568, จาก www.thairath.co.th/news/politic/2829205
- ธัญญาภัส ทองมุสhti. (2562). *กฎหมายค้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- อารยา อินทรวรณน. (2547). *ภาพลักษณ์ตัวตนของ “พยาบาล” ในโรงพยาบาลของรัฐ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสตรีศึกษา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อิทธิพร บุญประลอง และคณะ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.
- Sanook. (2025). *Marriage*. Retrieved February 13, 2025, from www.sanook.com/news
- Today. (2023). *Marriage equality passes the House of Representatives, voting 400 to 10, passing the baton to the Senate*. Retrieved December 15, 2024, from <https://workpointtoday.com/law-equal-marriage-3/>